

Lågt, lägre, lägst

Eurostudent 8-undersökningen och
lärarledd tid i svensk högre utbildning.

SFS

VEA
WATERPROOF
INCABLOC

Innehåll

Sammanfattning	3
Summary in English	4
Inledning	5
Bakgrund	5
Om Eurostudent-undersökningen	5
Ämnesindelningen	6
Lärlarledd tid i Sverige	6
Ämne för ämne i Sverige	7
Lärlarledd tid i internationell jämförelse	8
Förändring av lärlarledd tid i Sverige.....	9
Studenternas tidsanvändning i Sverige över tid.....	10
Konsekvenser	11
Förslag	12
1. Höj ersättningsbeloppen	12
2. Undanta universitet och högskolor från produktivitetsavdraget.....	12

Utgiven av Sveriges förenade studentkårer
Stockholm, februari 2025

Utredare: Mathilda Fredriksson och Sebastian Lagunas Rosén

Presskontakt: Mathilda Fredriksson 076-544 01 02
mathilda.fredriksson@sfs.se

www.sfs.se

Sammanfattning

Denna rapport analyserar omfattningen av läroledd undervisningstid i svenska högre utbildningar utifrån Eurostudent-undersökningarna 6, 7 och 8 (år 2018, 2021 och 2024). Eurostudent är en internationell enkätundersökning som samlar in data om studenters ekonomiska och sociala förhållanden i Europa.

Rapporten visar att den genomsnittliga läroledda tiden i Sverige har varit relativt stabil mellan de tre senaste undersökningarna, men med en viss minskning i Eurostudent 8. I genomsnitt ligger Sverige på 10 timmar läroledd undervisning per vecka, vilket är betydligt lägre än i många andra länder.

En internationell jämförelse visar att Sverige har den lägsta läroledda undervisningstiden i flera ämnesområden. Inom området *Pedagogik* får svenska studenter endast 4 timmar läroledd tid, och inom *Humaniora och religion* samt *Språk* får de endast 5 timmar läroledd tid i veckan.

Medicin och tandvård är det enda utbildningsområdet där den läroledda tiden når 20 timmar per vecka. Även inom detta utbildningsområde placerar sig Sverige dock under genomsnittet jämfört med de andra europeiska länderna.

Samtidigt kompenseras den låga undervisningstiden till viss del av omfattande självstudier, åt vilket svenska studenter ofta ägnar över 20 timmar i veckan.

Vidare undersöker rapporten förändringar över tid. Vissa ämnesområden, såsom *Lantbruk, trädgård, skog, fiske och djursjukvård* och *Tjänster*, uppvisar markanta svängningar i undervisningstimmar. Trots politiska initiativ för att stärka undervisningskvaliteten har den läroledda tiden i Sverige fortsatt att minska i många ämnen.

Slutligen presenteras reformförslag från Sveriges förenade studentkårer (SFS), som föreslår en stegvis 50-procentig höjning av ersättningsbeloppen för högre utbildning och ett undantag för universitet och högskolor från det så kallade produktivitetsavdraget. Dessa åtgärder syftar till att förbättra undervisningskvaliteten genom att öka den läroledda tiden.

Summary in English

This report analyzes the extent of taught studies in Swedish higher education based on the Eurostudent surveys 6, 7, and 8 (published in 2018, 2021, and 2024). Eurostudent is an international survey that collects data on students' economic and social conditions across Europe.

The report shows that the average amount of taught studies in Sweden has remained relatively stable over the last three surveys, though with a slight decrease in Eurostudent 8. On average, Sweden provides 10 hours of taught studies per week, which is significantly lower than in many other countries.

An international comparison indicates that Sweden has the lowest amount of taught studies in several subject areas. In the field of *Education Science*, Swedish students receive only 4 hours of taught studies per week, while students in *Humanities*, as well as *Languages*, receive just 5 hours per week.

Medicine and Dental Studies is the only field where teacher-led instruction reaches 20 hours per week. However, even in this field, Sweden ranks below the average compared to other European countries.

At the same time, the low amount of taught studies is partly compensated by extensive personal study time, with Swedish students often spending more than 20 hours per week on independent learning.

The report also examines changes over time. Some subject areas, such as *Agriculture, forestry, fisheries, veterinary*, as well as *Services*, show significant changes in instruction hours. Despite political initiatives aimed at enhancing the quality of education, taught studies in Sweden have continued to decline in many subjects.

Finally, the report presents reform proposals from the Swedish National Union of Students (SFS), which suggests a gradual 50% increase in funding allocations for higher education and an exemption for Higher Education Institutes from the so-called productivity deduction. These measures aim to improve the quality of education by increasing taught studies.

Inledning

Denna rapport undersöker omfattningen av lärlarledd undervisningstid i svensk högre utbildning och baseras på data från Eurostudentundersökningarna 6, 7 och 8. Eurostudent är en internationell enkätundersökning som kartlägger studenters studie- och levnadsvillkor i Europa.

Lärlarledd undervisningstid är den tid som studenten tillbringar med sin lärare. Lärlarledd tid är viktigt ur många perspektiv. Tid tillsammans med läraren – såsom föreläsningar, seminarier och laborationer – främjar studenternas lärande och förståelse, samt bidrar till att skapa en strukturerad studiemiljö och möjlighet till individuell feedback och stöd. Den lärlarledda tiden är en viktig del i det akademiska DNA:at där kunskap uppstår i mötet mellan studenten och den forskande läraren. Allt detta är viktigt för att säkerställa en hög utbildningskvalitet och för att säkerställa kunskapsförsörjningen av samhället i stort.

Syftet med rapporten är att kartlägga hur den lärlarledda undervisningstiden i Sverige har utvecklats över tid, hur den förhåller sig till andra europeiska länder och vilka konsekvenser detta kan ha. Dessutom diskuteras reformförslag som syftar till att öka undervisningstiden och stärka kvaliteten i högre utbildning. Genom att analysera de senaste undersökningsresultaten ger rapporten en översikt av utvecklingen och belyser möjliga framtida förbättringsåtgärder.

Rapporten innehåller ämnesindelningar, vilket möjliggör en analys av hur undervisningstiden skiljer sig mellan olika utbildningsområden. Genom att jämföra Sverige med andra europeiska länder samt analysera förändringar över tid ger rapporten en inblick i hur den lärlarledda tiden är fördelad inom olika ämnen och vilka konsekvenser detta kan ha för studenters lärande.

Bakgrund

Om Eurostudent-undersökningen

Eurostudent är en enkätundersökning som samlar in, analyserar och jämför ekonomiska och sociala villkor för studenter i Europa. Den undersöker faktorer som studenters ekonomiska situation, boende, arbete vid sidan av studierna, internationell mobilitet och bakgrund. Eurostudent startade på 1990-talet och genomförs regelbundet ungefär vart tredje år.

Syftet med Eurostudent är att bidra till att stärka nationella uppföljningssystem för den sociala dimensionen av högre utbildning, tillhandahålla jämförelser mellan länder, och stödja länder att använda dessa insikter för att förbättra sin utbildningspolitik.

Vilka länder som deltar varierar något mellan undersökningarna, och i den senaste undersökningen – Eurostudent 8, publicerad 2024 – deltog 25 länder. I Sverige ansvarar Universitets- och högskolerådet (UHR) för genomförandet av undersökningen. UHR skickade i den senaste undersökningen ut en digital enkät till studenter vid svenska lärosäten under våren 2022.

Undersökningarnas resultat sammanställs i rapporter. Dessutom har Eurostudent en statistikdatabas som innehåller data från och med Eurostudent 6 (2018). I statistikdatabasen går det att hitta fördjupande information som inte alltid anges i rapporterna. Det är information från statistikdatabasen som ligger till grund för denna rapport.

Ämnesindelningen

Eurostudent använder den internationella klassificeringen “ISCED-F 2013” för att klassificera utbildningar och dela in dem efter ämnesområden. ISCED-F 2013 består av tio huvudområden. Dessa övergripande ämnesområden kan även brytas ner ytterligare till underområden för att ge en större detaljnivå och möjlighet till analys. Underområdena kan i sin tur brytas ner ytterligare en nivå till specifika ämnen.

I Eurostudent 6 och 7 används bara den övergripande indelningen av huvudområden, men Eurostudent 8 innehåller både uppdelningen på huvudområden och mer detaljerade underområden. Det innebär att det bara är den övergripande som går att använda vid jämförelser över tid.

Det är även värt att notera att två av underområdena i Eurostudent 8, *Pedagogik* och *Lärlarutbildning*, är närliggande men syftar på olika saker. *Pedagogik* fokuserar på forskning och utveckling av utbildning som system (lärandeprocessen), medan *Lärlarutbildning* handlar om att förbereda individer för att undervisa (praktisk och teoretisk undervisning av lärare). *Lärlarutbildning* har betydligt fler respondenter.

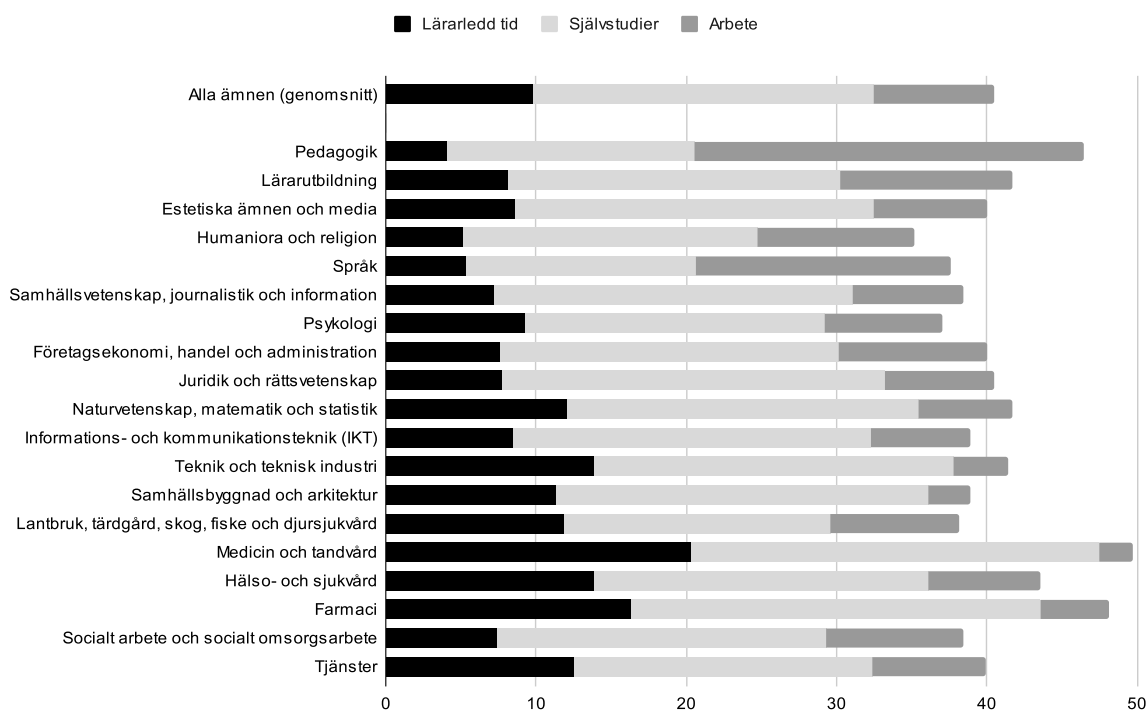
Lärlarledd tid i Sverige

Sverige har haft lärlarledd tid i Europa sedan Eurostudent 4, publicerad 2011, som är den första att redovisa lärlarledd tid per land.

Med Eurostudents statistikdatabas går det både att göra jämförelser över tid, mellan länder, och mellan ämnen. Detta redovisas i följande avsnitt.

Ämne för ämne i Sverige

Eurostudent undersöker, förutom den lärlarledda tiden, även hur mycket tid studenter lägger på självstudier och arbete varje vecka.

Figur 1: Svenska studenters tidsanvändning, antal timmar. Källa: Eurostudent 8

Diagrammet visar tidsanvändningen för studenter vid svenska lärosäten från Eurostudent 8. För 19 olika ämnesområden anges hur många timmar studenterna i genomsnitt lägger på lärlarledd undervisning, självstudier och arbete.

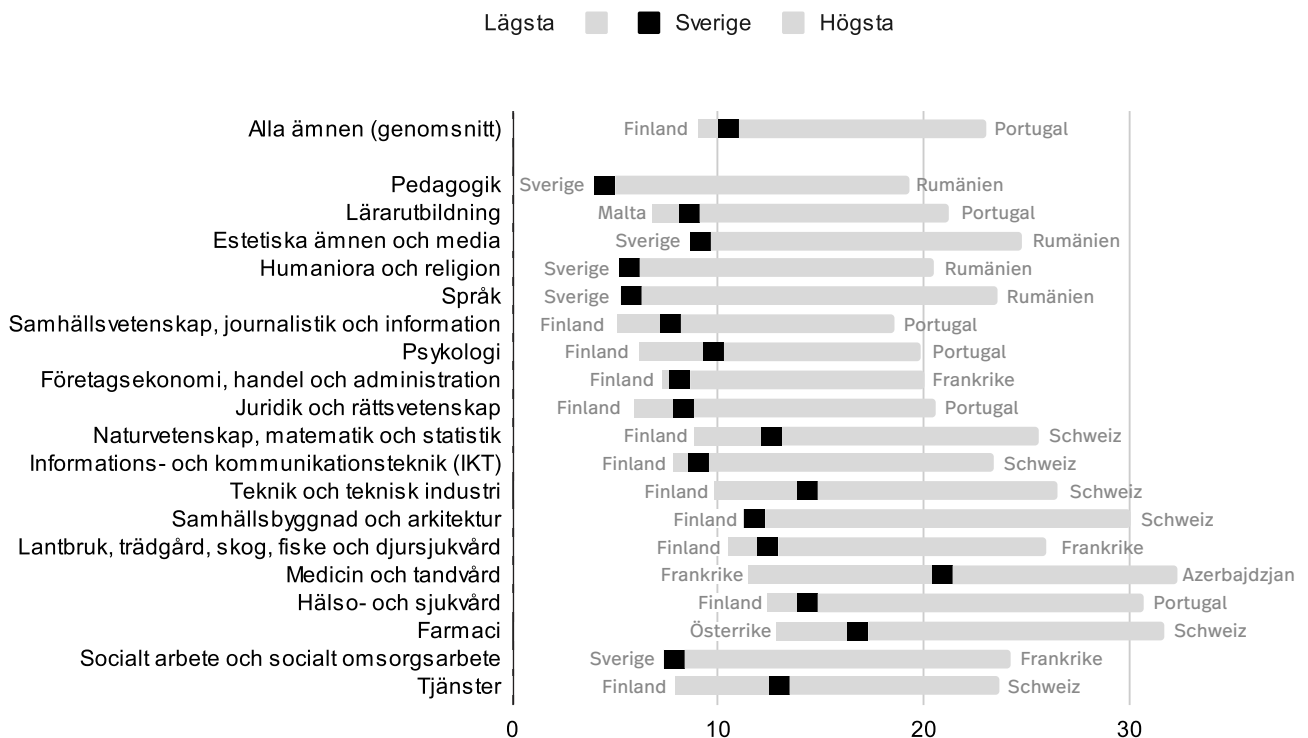
Det går att konstatera att den lärlarledda tiden är låg i Sverige. Mer än hälften av ämnesområdena har mindre än tio timmar lärlarledd tid i veckan. Några utbildningar har dessutom betydligt lägre än så, särskilt *Pedagogik*, *Humaniora och religion*, samt *Språk* som bara har fyra-fem timmar lärlarledd tid. Bara ett utbildningsområde når upp till 20 timmar lärlarledd tid i veckan: *Medicin och tandvård*.

Svenska studenter lägger mycket tid på självstudier, mellan 15 och 27 timmar i veckan beroende på ämnesområde. Att studenterna lägger mycket tid på självstudier kan vara ett sätt att väga upp för den låga lärlarledda tiden. För majoriteten av ämnesområdena lägger studenterna cirka 30 timmar eller mer på studier (lärlarledd tid och självstudier) per vecka.

Vi kan även notera att den sammanlagda arbetsbördan per vecka är mycket hög för studenter inom vissa ämnesområden. Studenter inom *Medicin och tandvård*,

Farmaci, och *Pedagogik* lägger i snitt mer än 45 timmar i veckan på lärlarledd tid, självstudier och arbete. Det finns dock en markant skillnad mellan dessa tre, där studenter inom *Medicin och tandvård* samt *Farmaci* båda lägger över 40 timmar i veckan på studier (lärlarledd tid och självstudier) och bara en liten del på arbete, medan studenter inom *Pedagogik* lägger lite över halva sin tid på arbete.

Lärlarledd tid i internationell jämförelse

Figur 2: Antal timmar lärlarledd tid i veckan. Diagrammet visar Sveriges position mellan lägsta och högsta. Källa: Eurostudent 8

Diagrammet visar lärlarledd tid i Europa per ämnesområde, i antal timmar per vecka. Uppgifterna är hämtade från Eurostudent 8. De ljusgrå linjerna visar spannet mellan de länder som har lägst och högst lärlarledd tid, och Sverige är utmärkt som en svart kvadrat.

Det går att konstatera att Sverige övergripande ligger lågt i nästan alla ämnesområden. Sveriges har lägst undervisningstid i hela Europa i *Pedagogik*, *Estetiska ämnen och media*, *Humaniora och religion*, *Språk*, samt *Socialt arbete och socialt omsorgsarbete*. Allra lägst undervisningstid har *Pedagogik*, bara 4 timmar per vecka, tätt följt av *Humaniora och religion* samt *Språk* som har cirka 5 timmar vardera.

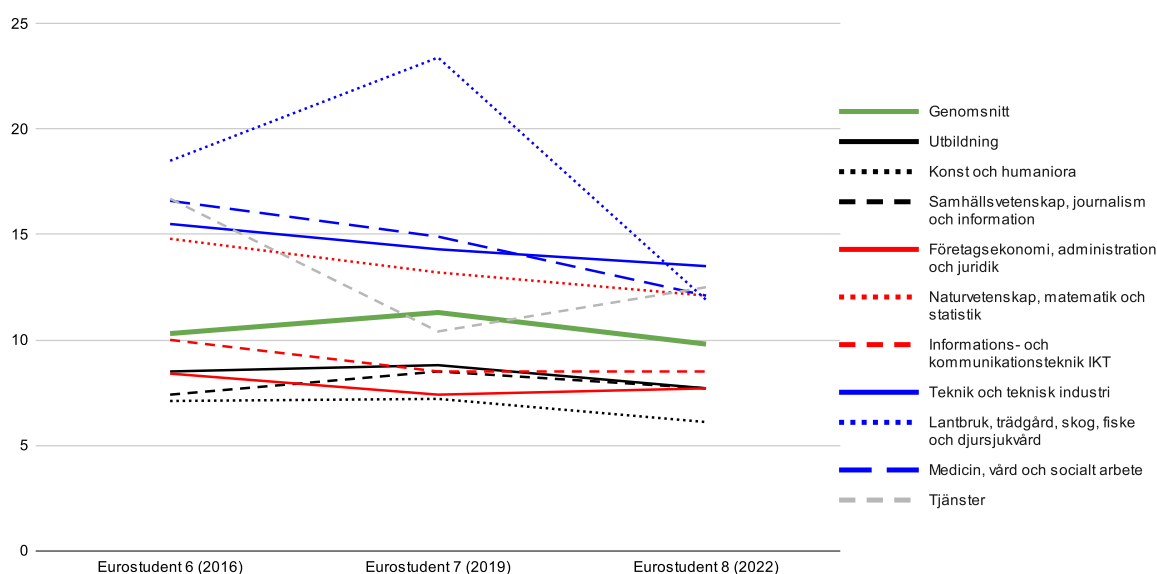
Sverige ligger nära botten i *Lärlarutbildning*, *Samhällsvetenskap, journalistik och information*, *Juridik och rättsvetenskap*, *Informations- och kommunikationsteknik*

(IKT), Samhällsbyggnad och arkitektur, Lantbruk, trädgård, skog, fiske och djursjukvård, samt Hälso- och sjukvård.

Det ämne med mest lärlarledd tid i Sverige är *Medicin och tandvård*, men även där placerar sig Sverige strax under mitten jämfört med de andra Europeiska länderna.

I Eurostudent 8 gick Finland om Sverige som det land med lägst lärlarledd tid. Tidigare år har den platsen innehafts av Sverige. Som vi kan se i diagrammet är Finland det land med lägst lärlarledd tid i störst antal ämnesområden. De länder som står ut i andra riktningen, genom att de har högst lärlarledd tid i flera ämnen, är Schweiz, Portugal och Rumänien.

Förändring av lärlarledd tid i Sverige

Figur 3: Antal timmar lärlarledd tid i veckan i Sverige i de tre senaste Eurostudentundersökningarna. Källa: Eurostudent 6, Eurostudent 7 och Eurostudent 8.

Diagrammet visar hur mängden lärlarledd tid per ämnesområde har sett ut de senaste tre undersökningarna. Antalet ämnesområden är färre här än i diagrammen ovan eftersom Eurostudent 6 och 7 använder en mer övergripande ämnesindelning.

I genomsnitt har Sverige hållit sig ganska stabilt de tre senaste undersökningarna. I Eurostudent 6 var den genomsnittliga lärlarledda tiden 10,3 timmar, i Eurostudent 7 var den 11,3 timmar, och i Eurostudent 8 var den 9,8 timmar.

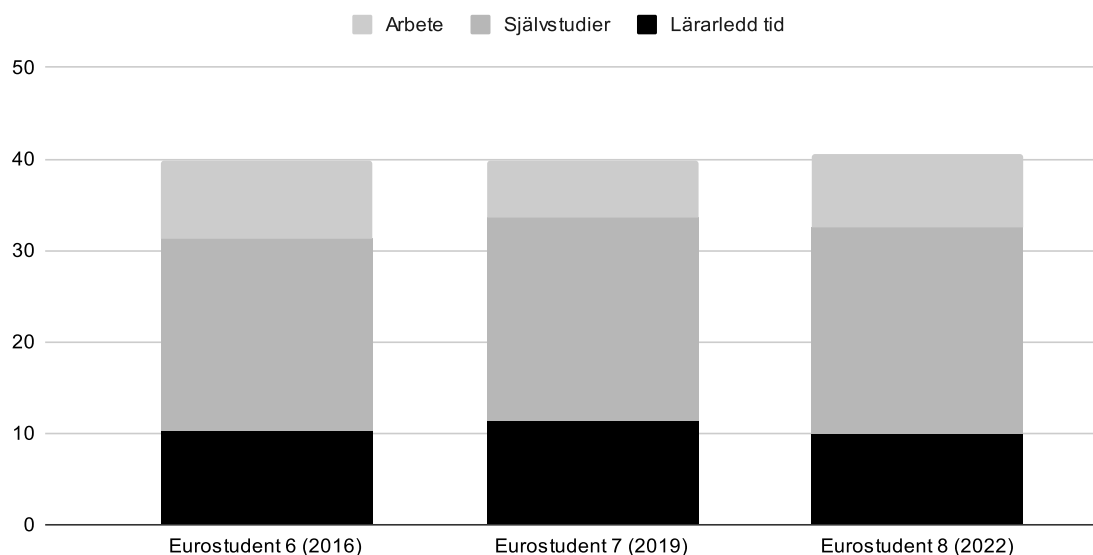
Vissa ämnesområden står särskilt ut. *Lantbruk, trädgård, skog, fiske och djursjukvård* har haft den största upp-och-nedgången, från 18,5 timmar, till 23,4 timmar, och därefter 11,9 timmar. Antalet lärlarledda timmar halverades mellan Eurostudent 7 och 8, vilket utgör det största tappet för ett ämnesområde.

Ämnesområdet *Tjänster* visar på en motsatt trend. Där minskade den lärlarledda tiden mellan Eurostudent 6 och 7 från 16,7 timmar till 10,4 timmar, för att därefter öka till 12,5 timmar.

I princip alla ämnesområden har lärlarledd tid i Eurostudent 8 än de hade i Eurostudent 6. Det enda undantaget är *Samhällsvetenskap, journalism och information*, men det rör sig bara om en mycket liten ökning på 0,3 procentenheter (från 7,4 timmar till 7,7 timmar).

Det kan vara så att kvalitetsförstärkningar har påverkat den lärlarledda tiden. Regeringen inledde exempelvis 2016 en kvalitetsförstärkning i form av ökade utbildningsanslag per student för utbildningsområdena *Humaniora, teologi, juridik, samhällsvetenskap (HTJS), Undervisning och Verksamhetsförlagd utbildning*, som i första hand skulle användas för att införa fler lärlarledda timmar på utbildningar inom dessa områden. Det har däremot inte skett någon direkt höjning av lärlarledd tid inom områdena *Utbildning, Konst och humaniora* eller *Företagsekonomi, administration och juridik* – snarare har det skett en minskning av den lärlarledda tiden om en procentenhet mellan Eurostudent 7 och 8 – men för *Samhällsvetenskap, journalism och information* skedde en liten ökning om cirka en procentenhet mellan Eurostudent 6 och 7, dock därefter en tillbakagång.

Studenternas tidsanvändning i Sverige över tid

Figur 4: Antal timmar som går åt till lärlarledd tid, självstudier och arbete för svenska studenter i de tre senaste Eurostudent-undersökningarna. Källa: Eurostudent 6, Eurostudent 7 och Eurostudent 8.

Diagrammet visar tidsanvändningen för studenter vid svenska lärosäten, det vill säga hur mycket tid studenterna i genomsnitt lägger på lärlarledd tid, självstudier och arbete. Uppgifterna är hämtade från Eurostudent, 6, 7 och 8.

Det kan tyckas att fördelningen inte har ändrats något mellan de tre undersökningarna, men vid en närmare anblick har det skett viss förändring. I Eurostudent 6 var den lärlarledda tiden i genomsnitt 10,3 timmar, självstudier 21 timmar och jobb 8,6 timmar, med en sammanlagd tidsåtgång på 39,9 timmar per vecka.

En viss uppgång för lärlarledd tid och självstudier, samt tillbakagång för arbete, skedde i Eurostudent 7. Där var den lärlarledda tiden 11,3 timmar, självstudier 22,3 timmar, och arbete 6,3 timmar. Den sammanlagda tidsåtgången var fortsatt 39,9 timmar.

Slutligen skedde det en lätt uppgång för arbete och tillbakagång för lärlarledd tid och självstudier i Eurostudent 8. Den lärlarledda tiden var då nere på 9,8 timmar, självstudier 22,7 timmar, och arbete 8 timmar, med en sammanlagd tidsåtgång på 40,5 timmar.

Det är svårt att dra några säkra slutsatser, men möjligtvis finns det ett samband mellan mängden lärlarledd tid och hur mycket/lite tid studenter lägger på självstudier och arbete. I Eurostudent 7 ökade både den lärlarledda tiden och tiden för självstudier med cirka en procentenhet vardera. Samtidigt minskade andelen arbete med motsvarande mängd. Förändringarna är dock så små att de skulle kunna bero på slumpen.

Konsekvenser

Av rapporten framgår att Sverige har haft låg lärlarledd tid under en längre period. Det medför konsekvenser för både studenterna och samhället i stort.

Den låga lärlarledda tiden påverkar utbildningskvaliteten och studenternas möjligheter att få en djupare förståelse för sina studier. Mindre schemalagd undervisning innebär att studenterna får färre möjligheter till handledning, diskussioner och återkoppling från lärare. Det påverkar särskilt studenter som är i behov av mer handledning och vägledning. Det bristande stödet är också negativt för dessa studenters psykosociala arbetsmiljö. Men alla studenter, oavsett studieförmåga, skulle gynnas av mer återkoppling, stöd i sitt lärande och en tätare kontakt med den akademiska miljön och aktiva forskare.

Istället behöver studenter kompensera med en hög grad självstudier. Självstudier är viktigt men kan inte ersätta den lärlarledda tiden. Studenter med svagare studieförutsättningar kan ha svårare att hantera självständigt lärande, vilket kan leda till ökade skillnader i studieresultat och genomströmning, samt leda till högre andel avhopp. Det bidrar till ökad snedvridning där vissa studentgrupper missgynnas. Låg lärlarledd tid kan även leda till att studenter med goda studieförutsättningar hoppar av för att de upplever utbildningen som undermålig.

Studenter som får en mindre omfattande och djupgående utbildning går vidare ut i arbetslivet med sämre kunskaper. Detta påverkar i förlängningen hur väl företag och andra arbetsgivare kan tillgodose sina kompetensbehov. Det samma gäller för de studenter som väljer att stanna inom akademien, vilket försämrar förutsättningarna för framtida forskning. På sikt kan detta vara negativt för Sveriges produktivitet och innovation.

Förslag

SFS har två förslag på hur den lärarledda tiden kan ökas.

1. Höj ersättningsbeloppen

Det krävs en substantiell höjning av ersättningsbeloppen för att komma till bukt med decennier av urholkning. De mindre kvalitetsförstärkningar har genomförts historiskt tycks inte ha gett någon långsiktig effekt. För att säkerställa en faktisk förbättring föreslår SFS en 50-procentig höjning av samtliga ersättningsbelopp, i form av stegvis ökning under tio år.

2. Undanta universitet och högskolor från produktivetsavdraget

Produktivetsavdraget innebär att statliga anslag inte räknas upp fullt ut i takt med inflationen. I praktiken innebär det en årlig nedskärning av myndigheternas personalkostnader i syfte att effektivisera verksamheten. För universitet och högskolor finns det ett tydligt samband mellan personalkostnader och lärarledd tid, och över tid har produktivetsavdraget lett till en urholkning av undervisningskvaliteten genom att den lärarledda tiden blir lägre. Genom att undanta universitet och högskolor från produktivetsavdraget går det att hejda den negativa utvecklingen så att den lärarledda tiden inte minskar ännu mer.